

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 9 febr. 1891, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del byggnader och jord, tillhörande förra häradshöfdingebostället Hammenhög n:o 31 i Kristianstads län.

(I. A.)

I förestående till Riksdagen aflåtna proposition (n:o 7) af den 12 december 1890 meddelas, att enligt ett af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län om häradshöfdingebostället $\frac{3}{8}$ mantal Hammenhög n:o 31 i Hammenhögs socken och Ingelstads härad den 12 december 1866 utfärdadt arrendekontrakt, hvarigenom nämnda boställe, som då var häradshöfdingen i Ingelstads och Jerrestads härads domsaga på lön anslaget, uppläts på arrende under tjugu år till den 14 mars 1887, och hvilket kontrakt genom kongl. brefvet den 9 november 1869 förklarats gällande för ytterligare fem år eller till den 14 mars 1892, hade från arrendet för dåvarande boställshafvarens räkning undantagits dels de honom enskildt tillhöriga hus, nemligen ett större corps de logis af korsvirke med tegelväggar under tegeltak, inredt till förstuga, tambur, 15 boningsrum, kök och spiskammare m. m., en trädgårdsbyggnad, vedbod och hemlighus, dels den stora trädgården med dertill hörande parker, den planterade delen af gårdsplanen inom åbyggnaderna jemte den mellan trädgården och sydvestra utfartsvägen belägna, med litt. C å en af kommissionslandtmätaren Brorström uppgjord planritning utmärkta åkerjorden, dels ock den jord, som innehades af husmannen Nils Persson och vore belägen söder om stora landsvägen till Simrishamn.

Den från arrendet sålunda undantagna lägenheten hade äfven, efter det häradshöfdingebostället Hammenhög i likhet med öfriga häradshöfdingeboställden den 14 mars 1876 indragits till statsverket, innehafts och innehades fortfarande af häradshöfdingen i Ingelstads och Jerrestads härad domsaga på grund af den i kongl. cirkuläret den 5 juni 1874 angående reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner intagna bestämmelsen, att, der boställe blifvit med Kongl. Maj:ts tillstånd utarrenderadt och i arrendekontraktet häradshöfding förbehållits rätt till bostad eller andra förmåner, han eller hans efterträdare skulle bibehållas dervid under arrendetiden; och vore bemälda häradshöfding således jemlikt nyssnämnda kongl. cirkulär berättigad att till den 14 mars 1892, då den tid, för hvilken bostället vid indragningen till statsverket vore utarrenderadt, ginge till ända, besitta omförmälda jord och byggnader, hvilka senare blifvit med ett vid laga syn den 31 mars 1876 bestämdt belopp af 14,413 kronor 82 öre af kronan inlösta såsom förklarade vara för bostället nyttiga.

Nu hade i en till Kongl. Maj:t ingifven ansökning elektorerna vid 1889 års landstingsmannaval för Ingelstads och Jerrestads härad anført, att då bostad inom häradena icke finnes att hyra för häradshöfdingen, hvilken behöfde ett stort kansli, denne antagligen komme att, då hans rättigheter att bo å Hammenhögs boställe upphörde, bosätta sig i den enda stad, som finnes gränsande intill domsagan eller Simrishamn; att emellertid Hammenhög, hvarest häradshöfdingen i Ingelstads och Jerrestads härad varit bosatt så länge någon kunde minnas och troligen öfver hundra år och der tingshuset med arkiv nyligen uppförts, vore beläget i domsagens midt; och att stora olägenheter skulle tillskyndas invånarne, om häradshöfdingen skulle blifva bosatt i ena utkanten af domsagan. På grund häraf hade sökandena anhållit, att den lägenhet, häradshöfdingen i nämnda domsaga innehade å bostället Hammenhög, fortfarande måtte åt honom upplåtas emot den afgift, som Kongl. Maj:t kunde komma att bestämma, helst å bostället finnes annat boningshus för blifvande arrendator och lägenheten vore från öfriga delen af bostället skild genom bestämda gränser.

Öfver denna ansökning hade utlåtanden afgifvits af häradshöfdingen i Ingelstads och Jerrestads härad domsaga friherre R. Bennet, af Ingelstads och Jerrestads häradsrätt, efter tingslagets hörande, af vederbörande domänintendent, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kristianstads län samt af domänstyrelsen.

Af ett vid domänstyrelsens utlåtande fogadt instrument öfver en af domänintendenten i länet med biträde af vederbörande uppskattningsmän

den 13 juni 1889 å indragna häradshöfdingebostället Hammenhög hällen arrendevärdering i och för uppgörande af förslag till egendomens förnyade utarrendering från den 14 mars 1892 inhemtades, att arealen af den mark, som vid den senaste utarrenderingen för boställshafvarens räkning undantagits, utgjorde tillsammans 4 hektar 35,4 ar; att nytt boningshus för arrendatorn vid värderingstillfället var under uppförande; äfvensom att förrättningsmännen, i betraktande deraf att det af friherre Bennet begagnade karaktershuset vore för stort till bostad åt en arrendator, att öfriga åt friherre Bennet upplåtna hus vore öfverflödiga för gårdens behof samt att underhållet af trädgården, som omfattade 3 à 4 tunnland, skulle blifva för arrendatorn mycket betungande, hemställt, att den nuvarande häradshöfdingeboställslägenheten med derå befintliga åbyggnader måtte upplåtas under särskildt arrende, dervid dock den af husmannen Nils Persson disponerade jorden, hvares areal utgjorde 1 hektar 82,4 ar, borde från lägenheten skiljas och i stället dermed förenas omkring 50 ar öster om lägenheten befintlig åker, samt att lägenheten, för hvilken förrättningsmännen föreslagit ett arrendevärde af 600 kronor, måtte, i den ordning kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 stadgade, friherre Bennet hembjudas.

Häradshöfdingen friherre Bennet hade, under anförande att det för honom, som af helsoskäl ej kunde bosätta sig i Simrishamn, der klimatet under vintern till följd af de ständiga stormarne för en person, som i likhet med friherre Bennet hade skadade lungor, enligt läkares utsago vore för svårt, ej vore lätt att för sig och familjen samt häradsrättens betydliga kansli finna annan uppehållsort än den nu använda boställslägenheten, erbjudit sig att emot någon skälig afgift för sin tjänstetid, eller, om så syntes lämpligare, under 20 år, arrendera boställsbyggnaden och dertill hörande trädgård jemte ena jordområdet af omkring 2 tunnland, hvaremot friherre Bennet hemställt, att den till lägenheten hörande torplägenheten måtte fränskiljas samt i stället till lägenheten läggas ytterligare ett tunnland jord.

För tingslagets olika socknar utsedda ombud hade inför häradsrätten enhälligt förordat bifall till ansökningen under vilkor dock, att häradsborna icke deraf drabbades af någon utgift; och hade häradsrätten såsom sitt utlåtande anført, att, häradsrätten veterligen, icke inom domsagan finnes någon lämplig bostad för häradshöfdingen att erhålla; och då det för häradets invånare vore fördelaktigt, att häradshöfdingen hade sin bostad i domsagans midt och i närheten af häradsrättens arkiv, hade häradsrätten tillstyrkt, att den ifrågavarande lägenheten måtte bi-

behållas såsom bostad åt häradshöfdingen inom Ingelstads och Jerrestads härads domsaga mot viss årlig afgift, som af häradshöfdingen betalades.

Domänintendenten hade, med hänvisning till det vid arrendevärderingen framställda förslag till lägenhetens disposition, hemställt, att detta förslag, som hufvudsakligen sammanfölle med de såväl af sökandena som af friherre Bennet uttalade önskningsar, måtte af Kongl. Maj:t bifallas.

Då det under nuvarande kommunikationsförhållanden inom Ingelstads och Jerrestads härad och så länge tingsstaden förblefve i Hammenhög, måste för de rättssökande vara en fördel, att häradshöfdingen bodde derstädes samt, om de ifrågavarande husen och den stora trädgården upplåtes på arrende tillsammans med hemmanet, underhållet af desamma i förening med risken för arrendatorn att icke kunna få obehöfliga hus äfvensom trädgården fördelaktigt uthyrda otvifvelaktigt komme att menligt inverka på arrendeavgiftens belopp, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordat, att, sedan ett af friherre Bennet afgifvet bestämdt årligt arrendeanbud å den i arrendevärderingsinstrumentet beskrifna bostadslägenheten tillsammans med de af friherre Bennet omnämnda åkerområden för den tjuguariga arrendeperiod, som med fardagen 1892 inträdde för indragna häradshöfdingebostället Hammenhög, blifvit af domänstyrelsen pröfvadt och godkänt, denna lägenhet i blifvande arrendekontrakt angående hemmanet undantoges, att af friherre Bennet eller hans rättsinnehafvare under samma arrendeperiod besittas och brukas på grund af särskildt kontrakt, som af domänstyrelsen med friherre Bennet uppgjordes.

Med tillkännagifvande att den i arrendevärderingsinstrumentet omfördälda nybyggnaden af boningshus åt arrendatorn berodde på föreskrift vid laga syn, hvadan detta boningshus, som tilltagits i tillräckliga dimensioner för gårdens behof, komme att tillhöra kronans åbyggnader, hade domänstyrelsen vidare anfört, att styrelsen på de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande anförda skäl ansåge, att vid snart förestående utarrendering af hufvudgården knappast kunde ifrågakomma att dermed förena förenämnda byggnader med dithörande trädgård under ett arrende samt att, då försäljning af byggnaderna för kronans räkning med skyldighet för köparen att bortföra desamma från egendomen, sannolikt skulle inbringa en högst ringa köpeskillning, styrelsen ansåge annan utväg för byggnadernas och nu dithörande jordområdets disponerande på för kronan någorlunda förmånligt sätt efter den 14 mars 1892 icke återstå än att upplåta desamma under särskildt arrende med de regleringar af jordområdet, som af arrendeuppskattningsmännen föreslagits. Enligt gällande författningar vore emellertid friherre Bennet icke

berättigad till erhållande af optionsrätt, men då han under den tid, han innehaft byggnaderna med område, eller sedan år 1886 haft och hade skyldighet att byggnader och jord underhålla och därför fått vidkännas utgifter, vore han såsom arrendator att anse och borde därför ur billighetens synpunkt tillerkännas sådan optionsrätt, som enligt kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 kronoarrendator tillkomme. Af detta skäl och med fästadt afseende å de i ansökningen anförda förhållanden ansåge sig styrelsen böra hemställa, att ansökningen på så sätt vunne Kongl. Maj:ts bifall, att styrelsen bemyndigades att, innan auktion hölles för lägenhetens utarrendering under tjugu års tid från den 14 mars 1892, hembjuda friherre Bennet lägenheten under arrende på nämnda tid emot den arrendeavgift och de vilkor i öfrigt, som af styrelsen i vanlig ordning blefve fastställda.

Som friherre Bennet icke på arrende innehade den ifrågavarande lägenheten, hade emellertid Kongl. Maj:t, vid föredragning af detta ärende, funnit hembud till friherre Bennet af arrendet till lägenheten icke kunna med tillämpning af gällande bestämmelser ega rum; men, med afseende å hvad i ärendet förekommit, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att medgifva, att, innan auktion hålles för lägenhetens utarrendering under tjugu års tid från den 14 mars 1892, lägenheten med den begränsning, som för densamma blifvit af arrendeuppskattningsmännen föreslagen, finge friherre Bennet hembjudas under arrende på nämnda tid mot den arrendeavgift och under de vilkor i öfrigt, som af domänstyrelsen i vanlig ordning blefve fastställda.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling denna proposition blifvit remitterad, har emot hvad af Kongl. Maj:t föreslagits icke haft annat att erinra än att då, på sätt af häradenas invånare andragits, det synes vara fördelaktigt, att ifrågavarande lägenhet för framtiden bibehålles såsom bostad åt häradshöfdingen i Ingelstads och Jerrestads härads domsaga, utskottet föreställt sig, att vid lägenhetens ifrågasatta utarrendering hänsyn bör tagas derå, att den nuvarande häradshöfdingens efterträdare i domareembetet jemväl beredes tillfälle till bostad å ifrågavarande, i domsagans midt och i närheten af häradsrättens arkiv belägna plats. Utskottet har därför ansett, att vid lägenhetens nu föreslagna utarrendering till häradshöfdingen friherre R. Bennet bör fästas det vilkor, att, då friherre Bennet afgår från domareembetet i förenämnda domsaga, han eller hans rättsinnehafvare sköla vara skyldige att, om så påfordras, vid näst infallande laga fardag afträda arrendet till friherre Bennets efterträdare i domareembetet.

Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att, innan auktion hålles för ofvannämnda lägenhets utarrendering under tjugu års tid från den 14 mars 1892, lägenheten, med den begränsning som för densamma blifvit af arrendeuppskattningmännen föreslagen, må friherre Bennet hembjudas under arrende på nämnda tid, mot den arrendeafgift och under de villkor i öfrigt, som af domänstyrelsen i vanlig ordning varda fastställda, samt med skyldighet för friherre Bennet eller hans rättsinnehafvare att vid hans afgang från domarembetet i Ingelstads och Jerrestads härads domsaga, om så påfordras, vid näst infallande laga fardag afträda arrendet till friherre Bennets efterträdare i embetet.

Stockholm den 9 februari 1891.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.